

Świątynie na skraju pustyni – odkrycia w Berenike w 2020 r.

Rok 2020 nie sprzyja archeologom: wiele projektów przerwano z powodu koronawirusa. Ale polsko-amerykańska ekspedycja w Berenike (Egipt) zdążyła zakończyć wykopaliska przed pandemią. O wynikach prac archeolodzy opowiedzieli podczas webinarium Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej UW.

Badania w ramach "The Berenike Project" prowadzą Uniwersytet Delaware i CAŚ UW, realizując szereg projektów dotyczących różnych części tego czerwonomorskiego portu z epoki hellenistycznej i rzymskiej, leżącego na szlaku dalekosiężnego handlu między Indiami, Afryką wschodnią, a Egiptem i Rzymem.

Przy udziale m.in. Uniwersytetu w Heidelbergu i Uniwersytetu w Lejdzie prowadzone są badania w Świątyni Izydy i Serapisa. Jest to największy przybytek kultu w Berenike, poświęcony wielkim bóstwom egipskim. Budowla powstała w I wieku n.e., lecz jeszcze w starożytności niszczyły ją trzęsienia ziemi. – *Znajdujemy tam ślady półwiecza kultu nawiązującego do religii starożytnego Egiptu, ale z egzotycznymi elementami z głębi Afryki i Dalekiego Wschodu* – mówi Iwona Zych z CAŚ UW, która kierowała polską częścią ekspedycji.

W ruinach świątyni znaleziono wiele kamiennych elementów architektonicznych oraz fragmenty rzeźb, także marmurowych. Są wśród nich m.in. główki naśladujące rzeźby z azjatyckiej Gandhary i duży, stojący posąg boga Sebku Mekera, znanego z afrykańskiego królestwa Meroe (Sudan). Dużo jest wizerunków Serapisa, w tym rzadkość: świetnie zachowane popiersie z drewna tekowego. – *Prawdopodobnie zostało wykonane ze złamanego masztu, bo tego właśnie drewna używano na statkach pływających do Indii.* – opowiada Zych, i dodaje – *Zdumiewa wysoka jakość wykonania rzeźby, która pokryta była też złoceniem. Wskazuje to na istnienie sprawnego warsztatu rzeźbiarskiego na miejscu, w Berenike. Obiekt jest w trakcie konserwacji i, jak sytuacja na to pozwoli, powinien trafić do Grand Egyptian Museum w Kairze.*

– *Wykopaliska w świątyni rzucają też światło na jej późniejszą, nie mniej fascynującą historię* – opowiada Iwona Zych. Wiele wskazuje na to, że od ok. IV wieku n.e. polityczną i gospodarczą władzę w Berenike dzierżyli Blemiowie. To mało znane, nomadyczne plemię nubijskie zamieszkiwało górzystą Pustynię Wschodnią. Jednak w czasach, o których mowa kontrolowało terytorium na wschód od Nilu od dzisiejszej Etiopii po Berenike.

Na dowody udziału Blemiów w życiu późnego Berenike natrafiono też w kompleksie architektonicznym na północy miasta. Składa się on z budowli z dużym dziedzińcem otoczonym kapliczkami rozmaitych bóstw, nie tylko egipskich. Odkopano tam inskrypcję ufundowaną przez niejakiego Mochosaka, tłumacza Isemne, króla Blemiów. – *Nie wiemy nic więcej o jego historii, lecz sądząc po monumentalnym charakterze inskrypcji i budowli, w której ją umieszczono, musiał być człowiekiem ogromnej woli, talentu i środków, aby w imieniu władcy upiększać miasto na podobieństwo wielkich metropolii starożytnego świata* – mówi Zych. W ruinach odkrywano kolejne bloki z inskrypcjami. Część jeszcze czeka na pełne odsłonięcie, zaś z planu geofizycznego stanowiska widać, że pod ziemią czeka jeszcze bardzo wiele do odkrycia.

W 2020 r. wykopaliska prowadzono też na cmentarzysku zwierząt domowych. O odkryciu tam [małpek sprowadzonych z Indii](#) było już głośno na całym świecie. Ale dzięki zebrany danym, m.in. na temat morfologii i warunków życia pochowanych tam kotów i psów, projekt zaowocuje jeszcze wieloma innymi ciekawymi informacjami o starożytnych domowych pupilach.

Badania The Berenike Project w 2020 r. współprowadzili prof. Steven E. Sidebotham (University of Delaware) i Iwona Zych (CAŚ UW). Kierownikiem projektu grantowego dotyczącego badań na cmentarzysku zwierzęcym jest dr hab. Marta Osypińska prof. nadzw. IAE PAN. Kierownikami The Berenike Temple Project są dr Rodney Ast (University of Heidelberg), dr Olaf Kaper (University of Leiden) oraz Martin Hense.

Czytaj więcej o Berenike: <https://pcma.uw.edu.pl/2018/01/12/berenike/>

Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego – pod jego auspicjami od ponad 50 lat prowadzone są polskie badania wykopaliskowe i prace konserwatorskie w krajach basenu Morza Śródziemnego, Afryki i Bliskiego Wschodu. Aktualnie Centrum prowadzi ok. 25 projektów na stanowiskach datowanych od czasów prehistorycznych, poprzez wszystkie okresy historyczne aż po późny antyk i okres muzułmański w Egipcie, Sudanie, Etiopii, Tunezji, Libanie, Jordanii, na Cyprze, w Kuwejcie, Omanie i Armenii. Centrum prowadzi też Stację Badawczą w Kairze i Polski Ośrodek Archeologiczny w Chartumie.

Czytaj więcej: www.pcma.uw.edu.pl ; www.facebook.com/pcma.uw/

Kontakt: Agnieszka Szymczak agnieszka.szymczak@uw.edu.pl, Tel. kom. 502 14 00 36